

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Iran – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Läget vad gäller de mänskliga rättigheterna i Iran är fortsatt mycket allvarligt. Journalister, fackliga ledare, personer som arbetar mot diskriminering av kvinnor liksom jurister som kritiserat det politiska styret grips och har, i flera fall, dömts till hårda straff, inklusive kroppsstraff och dödsstraff. Rättsstatens principer respekteras inte. Mål av politisk karaktär hanteras i särskilda revolutionsdomstolar, med inskränkningar vad gäller transparens, rätten till försvar, och möjlighet att överklaga. Tortyr och framtvingade erkännanden förekommer. Tortyr och framtvingade erkännanden förekommer.

Val till presidentämbetet, parlamentet och expertrådet hålls regelbundet. Kandidaterna måste dock godkännas av det icke-valbara Väktarrådet. Högste ledaren Khamenei regerar på livstid. Hans inflytande är omfattande då han utser personer till flera tunga chefsposter och viktiga institutioner lyder direkt under honom. Kvinnor är kraftigt underrepresenterade i regeringen, parlamentet och andra politiska instanser.

Yttrande-, press- och informationsfriheterna är kraftigt begränsade och censuren är långtgående. De senaste två åren har myndigheterna vidtagit ytterligare åtgärder för att begränsa friheten på internet.

Ändrad narkotikalagstiftning bidrog till att antalet avrättningar nästan halverades mellan 2017 och 2018. Trots detta avrättas ett stort antal

personer i Iran varje år, inklusive personer som var minderåriga när brottet begicks.

Religiösa och etniska minoriteter diskrimineras. Kvinnors och flickors rättigheter är eftersatta. Mångåriga försök att introducera en lag som förbjuder våld mot kvinnor i hemmet har fortsatt att möta motstånd. Homosexuella handlingar är kriminaliserade.

Iran är ett medelinkomstland. Landet rankas 2018 på plats 60 av 188 länder på FN:s utvecklingsprogram UNDP:s index över mänsklig utveckling. Arbetslösheten är hög, i synnerhet bland kvinnor och nyutexaminerade akademiker. Av USA återinförda ekonomiska sanktioner har lett till en kraftig inbromsning av den iranska ekonomin. Sanktionerna har också medfört brist på vissa livsmedel, läkemedel och medicinsk utrustning.

Utbildningssystemet är välutvecklat. Läskunnigheten är hög och nästan alla iranska barn går i grundskola. Omkring hälften av universitetsstudenterna är kvinnor. De flesta iranier täcks idag av en sjukförsäkring. Sjukvården håller god kvalitet. Ansträngningar har gjorts under senare år för att även oregistrerade afghanska migranter ska få tillgång till utbildning och sjukvård.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Irans rättsväsende är inte oberoende. Högste ledaren utser en chef för rättsväsendet, som utgör en central del av den iranska statsapparaten. Chefen för rättsväsendet utser i sin tur landets domare. Rättsväsendets arbetssätt är icke-transparent. Det iranska advokatsamfundets oberoende är kringskuret.

Islamisk sharialag utgör grunden för Irans rättssystem. Domare ska vara skolade i islamisk rätt såväl som iransk lagstiftning. All ny lagstiftning som parlamentet antar granskas av Väktarrådet, som har till uppgift att säkerställa lagstiftningens förenlighet med islamisk rätt.

I Iran finns allmänna domstolar, vars funktion är angiven i konstitutionen, och särskilda domstolar för prästerskapet och

revolutionsdomstolar, som står under Revolutionsgardets inflytande. Revolutionsdomstolarna handlägger mål som rör nationell säkerhet (ofta av politisk natur), men även bland annat narkotikabrott och viss ekonomisk brottslighet. Dessa rättegångar sker vanligtvis bakom lyckta dörrar. Rätten till försvarsadvokat i revolutionsdomstolarna är inskränkt och domar går ofta inte att överklaga.

Korruptionen är utbredd inom rättsapparaten liksom inom den offentliga förvaltningen. Förutsättningarna för näringsverksamhet varierar beroende på politiska kontakter och bakgrund. Inom vissa områden domineras marknaden av entiteter som är nära sammankopplade med regimen. Monopolen är flera. Religiösa stiftelser, så kallade *bonyad*, förfogar över en betydande del av landets ekonomi. Stiftelserna är skattebefriade och insynen i deras verksamhet är begränsad.

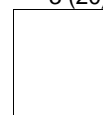
Det förekommer att högt uppsatta politiker och offentliga företrädare åtalas och fälls för korruption. År 2018 godkände Högste ledaren inrättandet av särskilda korruptionsdomstolar. Dessa utgör en gren av revolutionsdomstolarna och har samma inskränkningar vad gäller rätten till försvar, möjlighet att överklaga och insyn. Allvarliga fall av korruption och ekonomisk brottslighet kan leda till dödsstraff.

På *Transparency Internationals* index över upplevd korruption rankas Iran 2018 på plats 130 av 180 länder. I *World Justice Projects* rättsstatsindex 2019 placeras Iran på plats 102 av 126 länder.

Rättssäkerhet

Det finns allvarliga brister i rättssäkerheten. Personer frihetsberövas utan att informeras om vad de är anklagade för. I vissa fall nekas den dömde och dennes försvarsadvokat att ta del av den fastställda domen. Påtvingade erkännanden förekommer.

Enligt straffprocesslagen kan personer anklagade för brott mot den nationella säkerheten endast välja försvarsadvokat från en lista som fastställts av chefen för rättsväsendet. Den lista på tjugo namn som offentliggjordes 2018 inkluderade inga kvinnliga advokater eller människorättsadvokater. De senaste åren har ett antal

människorättsadvokater som tagit sig an politiskt känsliga fall dömts till hårda fängelsestraff och kroppsstraff.

Det förekommer att människor döms för brott utan att domen verkställs, och att fängelsestraff skjuts upp på obestämd tid. Detta möjliggör för myndigheterna att senare godtyckligt frihetsberöva individer på basis av gamla domar.

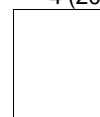
Svepande brottsrubriceringar utgör ett generellt problem då de ger stort tolkningsutrymme åt domare och bidrar till rättsosäkerhet. ”Krig mot Gud” och ”sprida korruption på jorden” är exempel på brottsrubriceringar, som kan leda till dödsstraff. Det förekommer också att personer döms under åtalspunkter som inte är definierade som brott i iransk lag. Att domare inte enbart dömer utifrån kodifierad lag utan också från shariakällor skapar rättsosäkerhet och inkonsekvens i domstolarnas agerande.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

De flesta kränkningar av de mänskliga rättigheterna utreds inte. Rättsväsendet har en särskild avdelning (*High Council for Human Rights*) som hanterar frågor rörande de mänskliga rättigheterna men den förefaller i stor utsträckning ägna sig åt att försvara Irans internationella anseende. Det finns ingen oberoende instans för att säkerställa ansvarsutkrävande inom rättsväsendet.

Högt uppsatta personer inom det politiska systemet och Revolutionsgardet tillåts i stor utsträckning agera utanför det juridiska systemet. Att driva åtal mot dessa kan vara utsiktslöst och även riskabelt.

Konstitutionen ger Högste ledaren rätt att bevilja amnestier. Det gör han regelbundet, normalt i samband med olika högtider. Amnestierna kan uppgå till flera hundra åt gången, ibland tusentals, och beviljas vanligtvis för personer dömda för mindre allvarliga brott. Processen är inte transparent.

III. DEMOKRATI

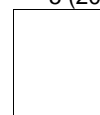
De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Irans politiska system etablerades efter revolutionen 1979. Efter revolutionsledaren Khomeinis bortgång 1989 utsågs Ali Khamenei till Högste ledare. Utnämningen gäller på livstid och görs formellt av Expertrådet. Den Högste ledarens makt är omfattande. Han utser bland annat överbefälhavare för försvarsmakten, liksom hälften av medlemmarna i det mäktiga kontrollorganet Väktarrådet, chefen för rättsväsendet, och chefen för det statliga tv-bolaget. Revolutionsgardet är direkt underställt honom. I praktiken har Högste ledaren också stort inflytande vad gäller till exempel ministerutnämningar, utrikespolitiken och frågor rörande den nationella säkerheten.

Den verkställande makten ligger hos presidenten och den lagstiftande makten hos parlamentet. Lagstiftning antagen av parlamentet måste godkännas av Väktarrådet. För att lösa ut tvister mellan parlamentet och Väktarrådet finns ett råd för ”fastställande av ändamålsenlighet”, vars ledamöter utses av Högste ledaren.

Vart fjärde år hålls allmänna president- och parlamentsval. Vart åttonde år väljs ett nytt Expertråd. Alla iranska medborgare, kvinnor och män, har rösträtt från 18 års ålder.

Separata vallagar reglerar genomförandet av de olika valen. Inrikesdepartementet ansvarar för att administrera valen. Väktarrådet är översynsorgan för samtliga val. Kriterier för valbarhet framgår av vallagarna, men vissa kriterier är vagt formulerade och lämnar stort tolkningsutrymme åt Väktarrådet, som måste godkänna alla kandidater. Till exempel måste kandidater till parlamentet uttrycka lojalitet med det politiska systemet. De får inte ha ett ”dåligt rykte” och ska vara troende och leva i enlighet med islam (medlemmar av erkända religiösa minoriteter är undantagna det sistnämnda kriteriet). Vidare är personer förknippade med partier eller organisationer som förklarats olagliga, förhindrade att kandidera. I praktiken innebär detta att en stor andel kandidater brukar diskvalificeras, och att personer som är kritiska mot det politiska systemet hindras från att ställa upp.

Val brukar hållas på utsatt tid. Valfusk har förekommit historiskt, i synnerhet var presidentvalet 2009 mycket omstritt, och gav upphov till omfattande protester. Två av oppositionsledarna från presidentvalet 2009 lever alltjämt under husarrest. I samband med parlamentsvalet 2016 och presidentvalen 2013 och 2017 – som vanns av den moderata kandidaten Hassan Rouhani – uteblev överlag rapporter om fusk och valresultaten har allmänt betraktats som legitima.

Det iranska politiska landskapet kännetecknas av breda ideologiska grupperingar, snarare än av politiska partier i västerländsk mening. I valen röstar väljarna på individuella kandidater, som inför valen organiserar i olika fronter och vallistor. Mellan valen tenderar dessa grupperingar att vara mindre aktiva.

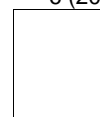
Kvinnor är underrepresenterade i parlamentet. 17 av 289 parlamentariker är kvinnor. I Expertrådet respektive Väktarrådet saknas helt kvinnlig representation. I presidentval tillåts endast män kandidera. Landets erkända religiösa minoriteter – assyriska och armeniska kristna, judar och zoroastrier – har öronmärkta platser i parlamentet.

Presidenten utnämner ministrar, som parlamentet sedan godkänner. Parlamentet kan också avsätta ministrar genom misstroendevotum, vilket också har skett i två fall under innevarande mandatperiod (som kritik mot regeringens hantering av den ekonomiska krisen).

Den sittande iranska regeringen, ledd av president Hassan Rouhani, har inga kvinnliga ministrar, men två kvinnliga vice-presidenter och ett antal kvinnliga viceministrar. Utnämningar till dessa poster behöver inte godkännas i parlamentet.

Det civila samhällets utrymme

Civilsamhällets utrymme är begränsat. Alla civilsamhällesorganisationer måste registreras hos inrikesministeriet. Framväxten av olika former av välgörenhetsorganisationer har tilltagit över tid. Organisationer som arbetar med särskilt sårbara grupper, som papperslösa migranter,

prostituerade eller narkotikamissbrukare tillåts verka, men deras verksamhet är noga reglerad.

Att arbeta med politiskt känsliga ämnen, inklusive främjandet av de mänskliga rättigheterna, är svårt. Den som kritiserar det politiska systemet kan göra sig skyldig till vagt definierade ”politiska brott” eller brott mot rikets säkerhet. Vad som betraktas som politiskt känsligt kan variera över tid. År 2018 arresterades flera personer kopplade till en framstående iransk miljöorganisation, anklagade för spioneri. Miljöorganisationer har tidigare kunnat verka mer fritt.

Internationellt samarbete och utländsk finansiering är känsligt för civilsamhället. Kontakt med utländska aktörer har i flera fall legat till grund för spionerianklagelser mot privatpersoner och organisationer. Ett begränsat antal internationella hjälporganisationer har tillstånd att verka i Iran, men all verksamhet är noga reglerad och måste ske i samarbete med en iransk partnerorganisation.

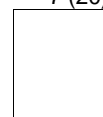
IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr och framtvingade erkännanden förekommer i Iran. Flera vittnesmål berättar om förhör med fysiskt och psykiskt kränkande metoder samt sexuellt våld. Överbelagda fängelser är ett betydande problem, och förhållandena i iranska fängelser är svåra. Fångar kan hållas i isoleringscell under långa perioder, upp till flera veckor. Vittnesmål om intagna som nekas tillgång till vård är vanligt förekommande.

Iran offentliggör ingen statistik över dödsfall i häkten och fängelser. I ett antal uppmärksammade fall där intagna avlidit i förvar har statliga utredningar tillsatts, men dessa har i regel kännetecknats av brister vad gäller transparens och oberoende.

Amputation av bland annat fingrar, händer, och ögon förekommer som straff för till exempel grov stöld och rån. Spöstraff används som påföljd vid exempelvis alkoholintag och sedlighetsbrott.

Dödsstraff

Iran tillämpar dödsstraff, och tillhör de länder där flest avrättningar verkställs. Brott som kan leda till dödsstraff är mord, väpnat rån, hädelse, vissa sexuella brott, narkotika- och människosmuggling, liksom mer vagt definierade brott som "krig mot Gud" och att "sprida korruption på jorden".

Iranska myndigheter publicerar ingen statistik över antalet avrättningar. Ny narkotikalagstiftning från 2017 begränsade tillämpningen av dödsstraff i narkotikarelaterade fall. Detta har medfört att ett stort antal dödsdomar har omvandlas till fängelsestraff. Antalet verkställda dödsstraff nära halverades mellan 2017 och 2018 till följd av lagändringen. Under 2018 avrättades enligt människorättsorganisationer minst 273 personer, jämfört med över 500 personer föregående år.

Hängning är den vanligaste avrättningsmetoden. Stening och fall från hög höjd är andra möjliga metoder enligt strafflagen, som dock numera mycket sällan tillämpas. Offentliga avrättningar har blivit mindre vanliga över tid, men förekommer alltjämt. Minderåriga döms till döden. Avrättning verkställs normalt först efter att personen blivit myndig, men under 2019 har minst två personer under 18 år avrättats. Under 2018 avrättades minst fyra personer som var under 18 när brottet begicks.

Sedan narkotikalagen ändrades är mord den vanligaste grunden för dödsstraff. Vid så kallade "qisas"-brott (mord och dråp) ges offrens anhöriga möjlighet att benåda den dödsdömde i utbyte mot så kallade "blodspengar". Iranska myndigheter arbetar många gånger aktivt för att offrens anhöriga ska acceptera detta, och antalet benådningar uppges ha ökat på senare år. Att aktivt bedriva opinion mot dödstraff är dock riskfyllt, och politiska aktivister som arbetat för ett avskaffande av dödsstraffet har dömts till långa fängelsestraff.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer. Den frihetsberövade blir inte alltid informerad om grunden till arresteringen. Personer hålls ibland frihetsberövade under lång tid utan dom, vissa i husarrest. Kvinnor som inte följer den påbjudna muslimska klädkoden kan frihetsberövas.

Iranska män kan normalt få pass. Gifta kvinnor kan endast erhålla pass om deras make godkänner dess utfärdande. Ogifta kvinnor över 18 år behöver dock inte godkännande från någon manlig släkting för att få ett pass. Det förekommer att personer som anses politiskt obekväma, liksom deras anhöriga, får sina pass konfiskerade samt blir förelagda utreseförbud.

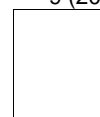
Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande-, press- och informationsfriheten är mycket kraftigt begränsad. I *Reportrar utan gränser*s pressfrihetsindex 2019 rankas Iran på plats 170 av 180 länder. Att inom vissa ämnesområden uttrycka åsikter som skiljer sig från regimen är riskabelt. Att kritisera islam eller förolämpa profeten Mohammad är belagt med dödsstraff. Den gällande presslagen listar en rad begränsningar för pressfriheten. Begränsningarna inkluderar i princip allt innehåll som kan anses strida mot den islamiska republikens intressen och islamiska värderingar.

Censuren är utbredd. Den upprätthålls såväl genom centrala direktiv som genom självcensur. Media som överträder vad regimen kan acceptera varnas eller stängs ned. Det är svårt att få tillstånd att starta nya tidningar. Journalister frihetsberövas på grund av deras yrkesutövning. Anhöriga till utlandsbaserade iranska journalister som rapporterar kritiskt om regimen utsätts för påtryckningar och trakasserier.

Film och litteratur genomgår hård prövning. Innehållet får inte vara kritiskt mot det politiska systemet eller utmana islamiska värderingar. Detsamma gäller för möjligheterna att arrangera musikkonserter, teaterföreställningar och andra kulturevenemang. Kvinnliga kulturutövare möter ytterligare begränsningar; kvinnor får exempelvis inte sjunga offentligt.

Internet är kraftigt censurerat. Ett stort antal webbsidor är blockerade. Dessa inkluderar nyhetsbyråer och organisationer vars verksamhet ogillas av regimen. Detsamma gäller för sociala media som Facebook och Twitter. Telegram, den mest använda meddelandeapplikationen i Iran, blockerades 2018.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Oberoende fackföreningar är inte tillåtna i Iran. Landets arbetslagstiftning ger arbetare rätt att forma "islamiska arbetarråd" och syndikat, men dessa måste registreras hos arbetsmarknadsministeriet som också utövar stort inflytande över dem. De fristående fackförbund som ändå är verksamma möter svårigheter. Ett antal fackliga representanter har dömts till fängelse.

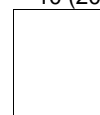
Politiska partier är tillåtna enligt konstitutionen. Liksom alla civilsamhällesorganisationer måste politiska partier och grupper söka tillstånd från inrikesdepartementet. Grupperingar som till exempel anses utmana sammanhållningen i landet eller stå i strid med islamska principer tillåts inte verka. I praktiken spelar politiska partier i västerländsk mening en mycket begränsad roll i Irans politiska landskap. Istället förekommer lösa sammanslutningar och vallistor, som främst är aktiva i samband med valen.

Möjligheten att anordna möten och demonstrationer är begränsad. Tillstånd ges sällan och de som deltar i icke-sanktionerade demonstrationer riskerar att straffas. Detsamma gäller strejker och spontana protester. Protester med regimkritiska inslag under perioden 2017-2018 ledde till massarresteringar och flera dödsfall. Det förekommer att regimen organiserar demonstrationer i politiskt syfte.

Religions- och övertygelsefrihet

Det råder inte religionsfrihet i Iran. Att konvertera från islam till en annan religion är belagt med dödsstraff. Den som tillkännager sig som ateist eller kritiserar islam riskerar också dödsstraff. Numera är dock utdömandet av dödsstraff i sådana fall sällsynt.

Tre religiösa minoriteter erkänns i den iranska konstitutionen – judar, kristna och zoroastrier. De etniska kyrkorna (armenier och assyrier) accepteras i högre grad än andra samfund. Så kallade huskyrkor är förbjudna, liksom alla former av missionerande verksamhet.

Bahaier är en särskilt utsatt religiös minoritet. Religionen erkänns inte av Iran och dess utövare trakasseras och frihetsberövas. Bahaier förhindras regelbundet från att skriva in sig vid institutioner för högre utbildning.

Iran har en stor sunnimuslimsk minoritet (circa 10 procent av befolkningen). Många sunnimuslimer tillhör dessutom etniska minoriteter såsom balucher, araber och kurder. Sunnimuslimer är underrepresenterade på politiska poster och kan möta svårigheter, till exempel med att få bygglov för nya moskéer. Generellt möter dock sunniter som utövar sin religion privat få svårigheter.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

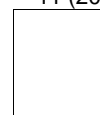
Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Iran har ratificerat fem av ILO:s åtta centrala konventioner. Landet har inte ratificerat konventionerna för föreningsfrihet och förhandlingsrätt samt konventionen om förbud mot barnarbete (nummer 87, 98 samt 138).

Den officiella arbetslösheten i Iran är tolv procent. Den faktiska bedöms vara högre. Bland kvinnor och nyutexaminerade är arbetslösheten över 20 procent. Omkring 13 procent av iranska kvinnor har ett avlönat arbete. Den informella sektorn, inklusive traditionellt småskaligt jordbruk, sysselsätter en stor del av befolkningen.

Iran har en lagstadgad minimilön. År 2019 är den 15,2 miljoner rial per månad för en ensamstående arbetare (circa 1200 kronor). Minimilönen justeras årligen, men under det senaste året har inflationen inte kunnat kompenseras. Det finns lagstiftning som reglerar arbetstid, semester och föräldraledighet. Vad gäller föräldraledighet har kvinnor rätt till nio månader och män har rätt till två veckor.

Enligt iransk lagstiftning är det olagligt att anställa barn under 15 år. Barnarbete förekommer dock, i första hand på landsbygden och i den informella sektorn. Säkerheten på många arbetsplatser är bristande, exempelvis inom bygg- och gruvsektorn.

Diskriminering mot religiösa och etniska minoriteter på arbetsmarknaden förekommer. Ledande positioner inom den statliga förvaltningen tillfaller nästan uteslutande shiamuslimska män.

Strejkrätten är inskränkt. Strejker är alltjämt vanligt förekommande. Fackliga aktivister och demonstrerande arbetare riskerar att bli av med sina jobb, gripas och åtalas.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Det iranska sjukvårdssystemet är välutvecklat. Över 90 procent av befolkningen täcks av någon form av sjukförsäkring. Kvinnor och män har samma rätt till vård. Ansträngningar har gjorts på senare år för att även oregistrerade afghanska migranter ska omfattas av statliga sjukförsäkringar. Det finns stora regionala skillnader i vårdkvalitet.

Medellivslängden för män är 75 år, för kvinnor 77 år. Spädbarnsdödligheten är 1,3 procent och mödradödligheten är 25 per 100 000 födselar.

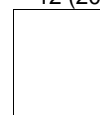
De amerikanska ekonomiska sanktioner mot Iran som återinfördes 2018 har medfört brist på läkemedel och medicinsk utrustning. Så kallade humanitära varor är formellt undantagna sanktioner, men i praktiken försvåras handel även med dessa varor.

Abort kan genomföras om moderns liv är i fara eller om fostret är allvarligt skadat. Preventivmedel finns att tillgå receptfritt. Det finns civilsamhällesorganisationer som arbetar med hälsofrågor, inklusive med sexuell och reproduktiv hälsa.

Miljöförstöring utgör en hälsorisk i Iran. Luftföroreningarna i de stora städerna är omfattande. Brist på färskvatten är en annan utmaning.

Rätten till utbildning

Det iranska skolsystemet är välutvecklat. Enligt Unesco går cirka 20 procent av statliga utgifter till utbildningsväsendet (jämfört med det globala snittet på ca 14 procent).

98 procent av alla iranska barn går i grundskolan, som i princip är kostnadsfri. Vissa avgifter tas dock ut för böcker och annat studiematerial. Cirka 86 procent av Irans befolkning är läskunnig. Inom befolkningsspannet 10-49 år ligger läskunnigheten på omkring 96 procent. Läskunnigheten är något lägre bland kvinnor än män. Skillnaden mellan pojkars och flickors skolgång är marginell. Ett dekret från Högste ledaren från 2015 om att även afghanska flykting- och migrantbarn ska få tillgång till kostnadsfri skola har lett till att antalet afghanska barn som är inskrivna i utbildningssystemet ökat.

Omkring hälften av studenterna på universiteten är kvinnor. Diskriminering av minoriteter på universiteten, i synnerhet mot bahaier, förekommer. Det finns rapporter om att personer som varit politiskt aktiva stängs av från universiteten.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Iran klassificeras som ett övre medelinkomstland. Landet rankas 60 av 189 på FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index över mänsklig utveckling 2017. Tillgången på mat är tillräcklig och svält är inte vanligt förekommande.

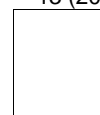
Återinförda amerikanska ekonomiska sanktioner mot Iran har haft en stor negativ inverkan på den iranska ekonomin. Den iranska växelkursen har fallit kraftigt sedan 2018 och inflationen under perioden juli 2018 till juli 2019 låg på cirka 40 procent. Enligt Världsbanken hade livsmedelspriser i början av 2019 stigit med över 60 procent jämfört med samma period föregående år.

Omkring 11,6 procent av befolkningen lever under Världsbankens relativa fattigdomsmått för övre medelinkomstländer.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Iransk lagstiftning diskriminerar kvinnor och flickor. Den iranska civilrätten fastslår att mannen är familjens överhuvud. Mödrar förlorar

normalt vårdnaden över sina barn när barnen nått en viss ålder: två år för pojkar, sju år för flickor.

Kvinnors vittnesmål är endast värt hälften av en mans i domstol och kvinnor ärver mindre än män. Giftnor kvinnor behöver sin mans tillstånd för att erhålla pass och en man kan hindra sin hustru från att arbeta inom vissa yrken. Med vissa undantag krävs mannens samtycke för skilsmässa.

Giftnor kvinnor har normalt inte juridisk rätt att neka sin man sexuellt umgänge och våldtäkt inom äktenskapet erkänns inte. Det finns inget uttryckligt förbud mot våld mot kvinnor i hemmet. Mångåriga försök att få igenom en lag om våld mot kvinnor har hittills inte nått framgång. Kvinnor som utsätts för sexuellt våld har svårt att driva sina fall i domstol. Kvinnlig könsstympling är ovanligt i större delen av landet men förekommer i vissa minoritetsområden, framförallt i landets västra delar.

Män får giftnor sig med upp till fyra kvinnor, men det är i praktiken ovanligt att en man giftnor sig med mer än en kvinna. Kvinnor får endast giftnor sig med en man. Mannen är försörjningsskyldig så länge kvinnan uppfyller sina "äktenskapliga plikter". Temporära äktenskap är tillåtna vilket kan göra det lagligt att köpa sexuella tjänster av kvinnor.

Alla kvinnor i Iran påbjuds islamisk klädkod i det offentliga rummet och måste täcka sitt hår. De som inte följer klädkoden riskerar böter eller andra påföljder. Kvinnor och män som aktivt protesterat mot dessa föreskrifter har dömts till fängelsestraff.

Kvinnor möter könsspecifika hinder inom kultur och idrott. Kvinnors tillträde till publika idrottsevenemang begränsas.

Restriktioner beträffande kvinnors tillträde till vissa universitetsutbildningar har i praktiken luckrats upp över tid. Kvinnor utgör ungefär hälften av universitetsstuderande i Iran. Kvinnor är dock kraftigt underrepresenterade på arbetsmarknaden och kvinnors löner är generellt lägre än mäns. Regeringen gör vissa ansträngningar för att öka kvinnors representation på offentliga poster. Kvinnor tillåts i allmänhet inte tjänstgöra som domare, även om undantag förekommer. Iranska

Väktarrådet har hittills valt att tolka konstitutionen på ett sätt som utesluter kvinnor från att tjänstgöra som Högste ledare, president eller medlem av Väktarrådet, Expertrådet eller Rådet för ändamålsenlighet.

Barnets rättigheter

Enligt gällande lag får inte barn under 15 år arbeta. I praktiken förekommer det att yngre barn arbetar i Iran. Afghanska flyktingbarn är särskilt utsatta. Jordbruk, textilindustri och försäljning är exempel på sektorer där barn arbetar.

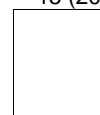
Nästan alla iranska barn går i grundskola. Afghanska barn som vistas i landet illegalt har också rätt till gratis skolgång enligt ett dekret från 2015 av den Högste ledaren. Den nya politiken tar dock tid att genomföra. Brist på skolplatser och lärare fördröjer implementeringen på många håll.

Flickor och pojkar anses straffmyndiga vid olika åldrar, nio för flickor och 15 för pojkar. I lagar rörande bland annat rösträtt och körkortsinnehav sätts dock vuxen ålder vid 18 år. Barnäktenskap förekommer. Den lagliga giftasåldern har fastslagits till 13 år för flickor och 15 år för pojkar. Vårdnadshavare kan söka tillstånd från domstol för att gifta bort även yngre flickor.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Iran har många etniska minoriteter. Många av dem är välintegrerade i det iranska samhället och den iranska nationella identiteten är stark. Det finns inga lagar som diskriminerar på basis av etnicitet, men det finns vissa restriktioner gällande till exempel undervisning och användande av minoritetsspråk.

Gränsområden till Irak och Pakistan där många ur de kurdiska, arabiska och baluchiska minoriteterna bor har i perioder kännetecknats av förhöjd social och politisk oro. Iranska myndigheter är vaksamma på separatistiska tendenser och politisk aktivism i dessa områden. Folksamlingar och protester möter ofta hårdhänt hantering från myndigheterna.

Kurderna utgör en av Irans största etniska minoriteter, motsvarande omkring tio procent av befolkningen. Ett antal kurdiska organisationer är förbjudna. Kurdiska aktivister har under de senaste åren gripits, fängslats och avrättats för brott mot rikets säkerhet. Många kurder upplever diskriminering på arbetsmarknaden och gruppen är underrepresenterad i utnämningar till offentliga poster.

Kristna, judar och zoroastrier åtnjuter vissa minoritetspecifika rättigheter och har reserverade platser i parlamentet. Samtidigt förekommer diskriminering mot dessa grupper. Det är till exempel svårt för icke-muslimerna att få högre befattningar inom administrationen.

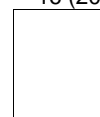
Kristna konvertiter och huskyrkor förföljs i Iran. Det är inte tillåtet att hålla mässa på farsi. Armeniska och assyriska kristna tillåts däremot i allmänhet praktisera sin religion i fred. Bahai-tron är inte erkänd i Iran och dess följare förföljs systematiskt. De nekas ofta högre utbildning, tillträde till privata och offentliga anställningar och det förekommer att deras näringsverksamhet stängs ner. Flera av bahaiernas religiösa ledare sitter eller har suttit i fängelse.

Irans sufier bekänner sig till shiaislam men deras tolkning av Islam erkänns inte av det religiösa etablissemanget. Gruppen har i perioder förföljts. Våldsamma demonstrationer av sufier av den så kallade Gonabadi-ordern under våren 2018 resulterade i att hundratals medlemmar greps. Många dömdes till hårda straff.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Samkönat sexuellt umgänge är kriminaliserat och belagt med stränga straff. I det fåtal kända fall där dödsstraff utdömts under senare år, har det i regel varit i kombination med andra anklagelser, som våldtäkt. Samkönade sexuella handlingar kan även leda till spöstraff.

Till följd av ett dekret från Högste ledare Khomeini från 1987 erkänns transsexualitet och transpersoner kan under vissa förutsättningar få könskorrigering och könsbekräftande behandling, operation och hormonbehandling finansierat av sjukförsäkringen. Organisationer som jobbar med transsexuella uppger att de byråkratiska hindren för att få

genomgå könskorrigering alltjämt kan vara betydande. Uppgifter om att homosexuella utsätts för påtryckningar att genomgå könsbyte förekommer.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Cirka tre miljoner afghanska flyktingar och migranter lever i Iran, många sedan flera decennier tillbaka. Omkring en miljon afghaner är registrerade flyktingar, medan övriga lever som oregistrerade migranter. Merparten av de afghanska flyktingarna är integrerade i det iranska samhället. Endast några få procent bor i flyktingläger.

Över tid har Iran antagit en mer tillåtande politik vad gäller både flyktingar och oregistrerade afghaner i Iran. Under perioden 2015-2018 kunde omkring 420 000 afghanska barn skrivas in i iranska skolor. Irans officiella hållning är dock att flyktingarnas närvaro i Iran ska ses som temporär, trots att många bott i Iran hela sina liv.

Afghaner tillåts arbeta inom vissa sektorer, i huvudsak i lågkvalificerade yrken, till exempel gruvdrift och byggnadsarbete. Säkerheten på dessa arbetsplatser är ofta bristande. Afghanska migranter har drabbats hårt av Irans försämrade ekonomi, vilket bidrog till ett ökat återvändande från Iran till Afghanistan under 2018. Under 2019 har återvändandet på nytt minskat något.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Diskriminering av personer med funktionsnedsättning i kontakten med myndigheter och offentliga verksamheter förekommer. Vallagen förhindrar personer med vissa funktionsnedsättningar från att kandidera till parlamentet.

2018 antogs en ny lag om skydd av personer med funktionsnedsättnings rättigheter. Lagen utvidgade bl.a. försäkringsskyddet för olika tjänster och behandlingar för personer med funktionsnedsättning. Enligt lagen ska också offentliga byggnader tillgänglighetsanpassas, och arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning kunna erhålla finansiellt stöd. Delvis till följd av försämrade statliga finanser har lagen endast i begränsad utsträckning börjat implementeras.

Iranska städer är inte anpassade för personer med funktionsnedsättning; det saknas ofta trottoarer, rullstolsramper och rulltrappor och annan nödvändig anpassning.

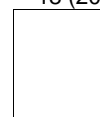
VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSTATENS PRINCIPER I IRAN

Utrymmet för internationella organisationer att arbeta med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i Iran är begränsat. Ingen av de ledande internationella människorättsorganisationerna är närvarande i landet. Flera FN-organ är dock etablerade i Iran inklusive Unicef, UNHCR, WHO, WFP, UNDP, Unesco, UNFPA och UNODC.

Sverige för en dialog på flera nivåer med Iran om de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer. Sverige är även aktivt vad gäller de mänskliga rättigheterna i Iran i internationella fora såsom FN:s råd för de mänskliga rättigheterna, FN:s tredje utskott samt inom EU.

FN har utsett en särskild rapportör för människorättsituationen i Iran. Denne har dock inte tillåtits besöka landet. FN:s generalsekreterare presenterar årligen en rapport om människorättsläget i enighet med ett mandat från FN:s tredje utskott. FN:s högkommissariat för mänskliga rättigheter tillåts besöka Iran.

Iran deltar aktivt i FN:s universella periodiska granskning (UPR) av de mänskliga rättigheterna. Iran granskades senast 2014. Sverige rekommenderade Iran att omedelbart bevilja specialrapportören tillåtelse att besöka landet samt att garantera yttrandefriheten och upphöra med medicensur liksom trakasserier och godtyckliga frihetsberövanden av journalister. Sverige rekommenderade även Iran att upphöra med censur och bevakning av internet och erbjuda alla medborgare fri och obegränsad tillgång till internet och sociala medier, samt att vidta åtgärder för att förhindra diskriminering av religiösa och etniska minoriteter, inklusive diskriminering mot medlemmar av den bahaiska minoriteten. Samtliga rekommendationer noterades av Iran.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1975. Iran är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1975. Iran är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

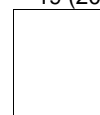
Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination, ICERD*) ratificerades år 1968.

Iran är inte part till konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW*).

Iran är inte part till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT*).

Konventionen om barnets rättigheter (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter undertecknades år 2010 men har inte ratificerats. Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2007.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2009.

Iran är inte part till internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, ICED*).

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) samt det tillhörande protokollet ratificerades år 1976.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) undertecknades år 2000 men har inte ratificerats.

